
Joep Leerssen, *De bronnen van het vaderland. Taal, literatuur en de afbakening van Nederland, 1806-1890*, Nijmegen, Vantilt, 2006, 222 pp., ISBN 90 77503 48 X.

Joep Leerssen, hoogleraar Moderne Europese Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, biedt ons een prettig geschreven en mooi geïllustreerd boek aan, met zowel een disparate inhoud, als een bevreedende titel. In hoofdzaak beschrijft hij hoe in de

eerste helft van de negentiende eeuw, in het klimaat van de romantiek, de handschriften van vergeten middeleeuwse literaire werken werden opgespoord en in druk gegeven. Ze werden verwelkomd als bewijzen van nationale grootheid, en men voelde zich nog meer geleid wanneer de teksten in de eigen taal ouder waren dan die van de naburen, en navolging uitgelokt hadden.

“Er zou in deze periode een lawine van Reinaert-manuscripten aan het licht komen, in verschillende talen en in een onderling zeer complexe verhouding.” Leerssen besteedt het meeste aandacht aan die ‘vossenjacht’, met als initiatiefnemer de Duitse filoloog Jacob Grimm die op zovele terreinen baanbrekend was, maar met deelname van Jan Frans Willems in Vlaanderen, W.J.A. Jonckbloet in Nederland, P. Paris in Frankrijk en anderen. Daarnaast komt in dit boek August Hoffmann von Fallersleben uitvoerig aan bod, een andere germanist die een groot aantal Nederlandstalige manuscripten uitgaf in zijn reeks *Horae Belgicae*. Dat die Duitse filologen een Germaanse verbondenheid voelden en uitdrukten met het Nederlands, neemt Leerssen als aanleiding om uit te weiden over de Duitse nationale beweging en de annexionistische propaganda van de politicus Ernst Moritz Arndt, die zich niet met filologie bezighield.

Een soortgelijke koppeling van filologie en politiek maakt hij rond de ontdekking, in het midden van de jaren 1850, van de verloren gegane Servaaslegende die op naam stond van de gevierde Rijnlandse *Minnesänger* Heinrich von Veldeke. Nu bleek dat dit boek over de patroonheilige van Maastricht geschreven was in de taal van het oude graafschap Loon, door Henric van Veldeke, een man uit de lagere adelklasse uit de omgeving van Hasselt. België en de Nederlandse literatuur waren plots een beroemdheid rijker. Hij zou niet één, maar twee standbeelden krijgen, in Hasselt en in Maastricht. Leerssen, oud-leerling van het Henric van Veldeke-col-

lege in Maastricht, haakt daaraan vast hoe in 1848 Nederlands-Limburgers, weg wilden van Holland waarbij ze in 1839 waren geannexeerd tegen hun wil. Maar dat had echt geen uitstaans met de ontdekking van de Servaaslegende!

Het boek is vol gemaakt met nog een hoofdstukje over Kerels en Blauwvoeten, die via de historicus Joseph Kervyn de Lettenhove en een roman van Hendrik Conscience bij Albrecht Rodenbach terecht kwamen. Het zijn allemaal prettige weetjes, maar voor *“een op de letterkunde georiënteerde identiteitsgeschiedenis”* is dit boek toch te veel te hooi en te gras geschreven. Dat in de negentiende eeuw de Lage Landen in *“een Balkanachtige onbestendigheid”* verkeerden, waarin Duitse filologen *“ons onze identiteit hebben aangepreest”*, zal zelfs voor Maastricht niet opgaan, laat staan voor de Lage Landen. Over de Vlaamse beweging in de negentiende eeuw heeft de auteur zich niet ernstig geïnformeerd.

Toch behandelt zijn aantrekkelijk boek een belangrijk fenomeen. De belangstelling voor middeleeuwse letterkunde was na 1830 zowat het enige wat althans enkele Hollandse filologen nog verbond met ‘de miltzieke Belgen’. Want de vroege Nederlandse literatuur kwam nu eenmaal uit het Zuiden. Mediëvisten als Jonckbloet, Matthijs de Vries en Lammert te Winkel namen deel aan de Nederlandse filologencongressen die door Ferdinand August Snellaert werden opgestart in 1849, vatten het gemeenschappelijk *Woor-denboek der Nederlandsche Taal* aan, en pasten in 1864 hun spelling aan op verzoek van een officiële Belgische commissie, om tot eenheid in de schrijftaal te komen over de grens heen. In 1883 zou die schrijfwijze dan ook in Nederland officieel ingevoerd worden. Dat betreft dus inderdaad een essentieel element uit onze identiteitsgeschiedenis.

[Lode Wils]